

Takeda úr csembalója

Elek Szilvia rendhagyó útijegyzete Japánból

Ha haiku, akkor Japán. Ha Japán, akkor művészet. Művészet? Japánról sok minden eszébe juthat az embernek: kis és nagy autócsodák, gazdagság, pénz, munkamániás, fegyelmezett embertömeg, de épp nem a művészet. Persze ha mégis művészet, talán a haiku. És még, valaha látott könyvek lapjain halvány tollrajzok... Igen, ez valóban mind Japán. De amit nem tudunk, nem ismerhetünk, csak ha ott járunk, pénzes turistaként, munkavállalóként, esetleg tanulni, kutatni vágyóként, az is Japán. Egy egészen más Japán. A művészet odaadó pártolója, fogyasztója és alázatos megbecsülője.

E rövid beszámoló szomorú aktualitása a jelen napok tragédiája. A még be nem látható következményű iszonyatos katasztrófa, a föld, a víz, az atomenergia együttes és szörnyű pusztítása. Japánról szerettem volna írni. És Takeda úrról. Akik jó barátaim, akiknek, az országnak és a benne élőknek köszönhetem életem egyik legszebb korszakát. Ma, amikor e sorokat írom, nem tudom, vajon találkozhatok-e még Takeda úrral. És találkozhatok-e még Japánnal. Csak reménykedem a gondviselésben. És a japánok hihetetlenül szívós akarásában.

Takeda úr hangszerész mester Toyamából. Amikor beköltöztünk kanazawai lakásunkba, éppen első japánföldi koncertemre készültem. Bach V. Brandenburgi versenyének szólója nem kis feladat, főleg úgy, hogy szinte beugrásként, egy hónappal a koncert előtt kaptam a felkérést. Lázás gya-

korlásaim színtere az engem felkérő zenekar, az Orchestra Ensemble Kanazawa próbaterme volt, ahol gyakran összefutottam Takeda úrral, aki hol valamelyik zongorát, hol pedig a csembalót hangolta. Névjegykártyája tanúsága szerint Takeda úr a Steinway zongoragyár japánbeli képviselője és talán a legkedvesebb ember, akivel valaha is találkoztam. Mindezt mondom annak ellenére, hogy valójában sohasem tudtam vele beszélgetni, hiszen ő nem tudott angolul, én meg ugyanígy nem japánul, pontosabban körülbelül ugyanazt az alapvető néhány üdvözlési és köszönési formulát ismertük mindketten, ő angolul, én meg japánul. Tehát igen viccesen, de annál hatásosabban kommunikáltunk egymással. Olyannyira, hogy Takeda úr egy napon lázas mutogatások és papírcetlire rajzolások segítségével felajánlotta, hogy elhozza a körülbelül 60 km-nyi távolságban lévő Toyamából egy saját maga által készített csembalóját, egészen az én lakásomba, hogy otthon nyugodtan tudjak gyakorolni. Amikor nem akartam elhinni, hogy mindezt komolyan gondolja, és természetesen nem kér tőlem sem bérleti díjat, sem pedig szállítási költséget, látván kétkedő arckifejezésem, azt adta értésemre, hogy ha elfogadom felajánlását, ez számára nagy megtiszteltetés. És a hangszer addig maradhat nálam, ameddig csak akarom, a koncert után is egész nyáron, sőt még tovább is. Így is történt. Hamarosan Takeda úr beállított hozzám nagy fújtatva, egy kollégájával

kettesben cipelve föl második emeleti lakásomba a gyönyörű, tájképpel kifestett, nagy hangszer. Amikor beléptek a pici előszobába, anélkül hogy letették volna a hangszer, első dolguk az volt, hogy mindketten fél lábon egyensúlyozva kibújtak cipőjükből. Hiába próbáltam őket lebeszélni erről, Japánban nem lehet cipőben belépni egy lakásba, még akkor sem, ha az ember egy hatalmas, nehéz és értékes hangszerrel cipel másodmagával. Hát igen. Így kezdődött barátságom Takeda úrral. A hangszer egyébként kiváló volt, tökéletes mechanikával és gyönyörű külsővel. Takeda úr annak ellenére, hogy nem profi csembalókészítő, mégis remek hangszeret készített. És az boldoggá tette, hogy egy magyar csembalista ideiglenes otthonában gyakorol rajta. Igen, ez is Japán. Mint ahogy az is, ahogyan az emberek életének szerves és alapvető része a kultúra befogadása. Nincs rá jobb szó, mint az, hogy fontos. Fontosnak tartják és sok pénzt költenek rá. Elképesztően gyönyörű, hatalmas, mindennel felszerelt hangversenytermeket láttam Japán-szerte, még a legkisebb városokban, falvakban is. Kanazawában, az ott töltött három év alatt a már meglévő és tovább üzemelő mellett felépült egy újabb és még korszerűbb központ, az Ongakudo, amelynek nagyterme koncertterem, másik nagyterme színházterem, többi terme pedig a helyi zenekar próbatermeinek, irodáinak, valamint különféle oktatási eseményeknek ad helyet. Érdekes módon az új kultúrközpontot közvetlenül a pályaudvar mellé tervezték, hogy a kulturális eseményekre vonattal érkező közönség azonnal elérhesse azt. (Természetesen tökéletesen kiszűrve a vasút zaját.) Bámulatos látni és érezni a közönség, a japán emberek zeneszeretétét. Azok az em-

berek, akik számára az európai zene még mindig szinte újdonság, hiszen a XX. század elejéig nem nagyon lehetett Japánban ilyen zenét hallani, hatalmas lelkesedéssel és hozzáértéssel járnak estéről estére komolyzenei koncertekre. Az európai zenei élet legnagyobb sztárjai mind megfordulnak Japánban, és a közönség mindig telt házakkal honorálja a koncerteket. A nem túl olcsó jegyárak ellenére a legnehezebb műsorú estekre is megtelnek a többeszres termek. Bach Brandenburgi versenyeit – bemutatkozó koncertem sikerének köszönhetően – újból eljátszhattam, még hozzá úgy, hogy egy esten adtuk elő mind a hatot, amely műsor nem igazán a könnyed kategóriába tartozik. A művészeket különlegesen nagy becsben tartják. Egy magyar művész számára igen meglepő, amikor a koncert előtti délelőtti próbán elé áll egy szorgos fiatalember egy étlappal és egy tollal. Hát igen, meg kellett szoknom, hogy ilyenkor be kellett vallanom, olasz, francia vagy inkább japán étkezést kérek a koncert előtt, ami annyit jelentett, hogy kis dobozkában kezembe nyomták a kiválasztott ételt a főpróba után. Hogy ne kelljen azzal vesződnöm, hogy étterembe menjek vagy szendvicset vegyek az utcán, csupán azzal legyek elfoglalva, hogy pihenjek és az estére készüljek. Természetesen az öltözőszobába is mindig bekészítettek szendvicseket, teát estére, arról nem beszélve, hogy szinte minden fellépés után valamelyik szponzor vagy pedig a koncertrendező vendége voltam valamelyik nagyon jó étteremben. Mindezek, a törődés, a kiszolgálás valamennyi formája azt jelentette, hogy a művészt ott nagyon fontosnak tartják és rendkívüli módon megbecsülik! Azonban még ezeknél az élményeknél is kedvesebb számomra

az, amikor egy csembaló-szólóestem után a hangverseny rendezője egy kis csomagot nyújtott át nekem és annyit mondott: a közönségből küldte egy hölgy. Azóta is őrzöm a kis kézimunkát, amelyet egy ismeretlen japán hallgatómtól kaptam. Hát ez is Japán.

Takeda úr nem milliomos, hanem egy tisztos, jó hatvanas hangszerész, akinek hangszerüzlete van szerény házának földszintjén. Az emeleti lakás egy részéből pedig saját kis koncerttermet alakított ki, és amikor csak teheti, nyilvánosan meghirdetett koncerteket rendez benne. Pár éve, legutolsó japán turném befejezésekep-

pen a hivatalos koncerteket követően Takeda úr meghívására az ő koncerttermében léptem fel magyar hegedűs kollégámmal. Szonátaestet adtunk, Beethovent, Brahmsot, Schubertet játszottunk. Úgy jöttünk el Toyamából is, mint Japán többi városából; igen, Japánban még jó művészek lenni. Ott még szükségük van az embereknek Beethovenre, Brahmsra, Schubertre és Bachra. Ma félő aggodással írom le: remélem, ez holnap is így lesz, és bizakodóan várom, hogy Takeda úrnak újból mondhassam: Arigato Godzaimasu Takeda san, köszönöm szépen, Takeda úr!

Elek Szilvia

Rendhagyó köszöntés rondó formában

Sebestyén János csembaló- és orgonaművész,
rádiós szerkesztő, egyetemi tanár 80 éves

Drága Tanár Úr!

Nehéz elhinni, hogy ennyi évet hagyta magad mögött. Talán csak tréfa az egész és csak annyi igaz életrajzodból, hogy március 2-án születted. Vagy talán éveid számát inkább többszöröznünk kellene, de igazán sokszor, hogy kijöjjön az a szám, amennyi számú tudást, tanítást, művészi élményt és jót adtál át tanítványaidnak, kollégáidnak, barátaidnak és közönségednek. Szóval a számokkal ez így sehogyan sincs rendben. Hiszen még mindig fiatal vagy! Barátaid, tanítványaid a megmondható, hogy lakásod ma is pezsgő kulturális szalon, hangszereid pedig most is nyitva állnak! Nemrég történt – a hetvenedik születésnapodon az Óbudai Társaskör színpadán

–, hogy négykezesben improvizáltunk, Te zongorán, én csembalón. A Sakura című ismert japán népdalra játszottunk variációkat. Játszottunk, úgy, ahogy ezt

Te mindig is tetted, merthogy játék volt Neked minden fellépés, koncert, hiszen Te csak könnyedén és lazán tudtál zenélni! Azóta is fáradhatatlanul próbáltad rávenni tanítványaidat erre a valójában szinte taníthatatlan nagyvonalúságra.

Tizenöt éves koromban mint a Bartók „konzi” másodéves zongora szakos hallgatója szerettem bele a csembalóba. Sebestyén János tanár úr nagyon pártolta, hogy – szokatlan módon – külön rektori engedéllyel, vendéghallgatóként látogathassam zeneakadémiai óráit. Ez két éven át tartott. Az ő jelenlétében ütöttem le az első hangot e hangszeren, a csembalózás művészetének alapjait is nála sajátítottam el. Mivel akkoriban még nem lehetett itthon csembalódiplomát szerezni, megpályáztam egy ösztöndíjat prof. Zuzana Růžičkovához, aki abban az időben a pozsonyi Zeneművészeti Főiskolán tanított. Sebestyén tanár úr minden segítséget, ajánlást megadott ahhoz, hogy elnyerjem a szükséges állami támogatást, ami nélkül nem szerezhettem volna külföldön diplomát. Nagyon hálás vagyok neki a kezdeti évekért, a hathatós támogatásért és a velem szemben mindig megnyilvánuló jóindulatáért! Isten éltesse még sokáig a Tanár Urat, sok szeretettel, a lehető legjobb kívánságaimmal köszöntöm Őt nevezetes jubileuma alkalmából!

Dobozy Borbála

Mintha ma történt volna, úgy emlékszem arra a pillanatra, amikor életem első Couperin-szvitjét eljátszottam Neked a Zeneakadémia 23-as tantermében, rekkenő hőségben, veritékező homlokkal. Borzasztó sok gyakorlás árán tudtam csak valahogy, mereven és hibásan eljátszani a mérhetetlen mennyiségű díszítést. És Te megdicsérted játékomat! Türelemmel és végtelen szeretettel hallgattál végig, és mindig biztattál. Milyen sokan is tanultunk Tőled alázatot, munkaszeretetet! A Zeneakadémia általad létrehozott csembaló tanszaka egy valóságos szellemi tűzhely volt, ahol mindnyájan melegedhettünk és bőven kaphattunk a Belőled áradó tűzből.

Kedves János!

Születésnapod hihetetlen tényének s az eltelt 41 évnek ellentmondóan ma is tisztán előttem van első találkozásunk, amikor új tanárként, Kovács Dénes társaságában feltűntél a Zeneakadémia I. terme előtt. A frissen meghirdetett csembaló szakra felvételizők egyike voltam, s felvételemmel megkezdődött egy – számomra mindenképp – nagyon boldog időszak! Bach, Rameau, Scarlatti darabjaival való intenzív, jó hangulatú munka, a Tanár Úr és nemsokára már a növendékek koncertjei, lemezhallgatások, külföldi utak tapasztalatai, sok-sok szakmai és emberi útravaló... János, nagyon sokat kaptam Tőled! Párizsi versenygyőzelmem után szokatlan komolysággal figyelmeztetted a pálya nehézségeire, a felkészülés fontosságára, a feladatok torlódásának veszélyeire, pontosságra, lelkiismeretes munkára buzdítottál. Köszönöm Neked az indítást, a sok segítséget, majd zeneakadémiai kollégaként a tanácsokat, közös harcainkat, még szeretetteli morgolódásaidat is! Egészséget, változatlan szellemi frissességet, jó barátokat és sok örömet kívánok szeretettel:

Horváth Anikó

Nemcsak tanárként, hanem támogatóként, igaz emberként is mellettem álltál, amikor szükségem volt Rád! Bármikor fel lehetett Téged hívni, akár késő

éjjel is, akármilyen művészi, szakmai vagy magánéleti problémával – és mindig segítéssel.

János mindig a esték, éjszakák embere volt. Az 1980-as években a zeneakadémiai óráink is sokszor este voltak, utánuk János gyakran egyenesen a Rádióba sietett, hogy bőven az éjszakába nyúlva összeszokott stábjával a következő hetek egyik új műsorát készítse el, ami aztán egy késő esti adásban szórakoztatta hallgatók ezreit, hol mosolyra, hol könnyekre fakasztva, hol el-eligondolkoztatva őket.

Manapság inkább mi megyünk Jánoshoz a Fillér utcába. A zene, emlékek, dokumentumok, versek köré épülő esték után a társaság csaknem hajnalig együtt marad, beszélget, emlékezik – a Fillér utcában ilyenkor megáll az idő. Az évek telhetnek, a naptár lapjai pereghetnek, de János estéinek békét hozó hangulata, embereket összefűző harmóniája, a barátság: maradnak.

Spányi Miklós

Veled mindenről lehetett beszélni és Tőled mindenről – nemcsak zenéről – lehetett tanulni. Hatalmas műveltséggel, mindenre kíváncsi, nyitott szellemeddel vonzottad a Hozzád hasonlókat, a múlt nagyságai közül is többen barátaid, tisztelőid voltak. Rádiós életedet, amely önmagában is teljes embert kívánt volna, fantasztikus intenzitással élted, és sokak számára ma is rejtély, miként tudtad azt összeegyeztetni a tanítással és az aktív koncertezéssel. Imádtad – és nyilván ma is így vagy ezzel- a repülést. Szenvedélyed volt. Gyakran megjegyezted a zeneakadémiai tanteremben, amikor felbúgott egy távoli repülőgép hangja; „ez a brüsszeli tizenhárom óra tizenötös járat...” Sokat beszélünk akkoriban az Ufókról is. Neked nagyon tetszett, hogy engem érdekeltek a földönkívüliekkel kapcsolatos történetek. Olyannyira, hogy több ízben, amikor telefonon felhívtál, így szóltál bele a kagylóba: „Halló, itt az Országos Ufófigyelő Szolgálat jelentkezik...” Mert ahogy könnyedséged, úgy humorod is utánözhatatlan volt, és a mai napig is az.

Drága Tanár Úr! Kívánom, hogy még nagyon sokáig őrizd meg nekünk humorodat, szellemedet, tudásodat és egészségedet, hogy sokan és sokat és sokáig tanulhassunk Tőled!